

Mannen en vrouwen vullen elkaar aan in de ambten¹

Wat is een zinvolle insteek voor een lezing van twintig minuten over een zo complex thema? Ik zocht naar een kruispunt van aspecten bij de vraag of gelovige en begaafde vrouwen in ambtelijke dienst mogen functioneren. Ik vond die bij de verhouding tussen Genesis 1 - 3 en de apostolische lezing daarvan in onder andere 1 Timoteüs 2.

Wat zeggen de Schriften over de schepping van man en vrouw en hun beider verhouding?

Voor velen is het zonneklaar dat God zelf in de Bijbel ambtelijk optreden van vrouwen verbiedt. Voor de vrouw als diaken zien zij enige ruimte, zoals al de Kanttekeningen bij de Statenvertaling bij Romeinen 16:1 en 1 Timoteüs 5:9 doen. Maar als vrouwen naar 1 Timoteüs 2 moeten zwijgen, gaat hoofdstuk 3 over de mannen met uitsluiting van alle vrouwen. Omdat Paulus zich op de schepping beroept, geldt dit verbod voor alle tijden en plaatsen.

Vrijheid van profetie

Het is heel gewoon dat we woorden kiezen om het geloof te belijden. Ook woorden die zo niet in de Bijbel staan, zoals Drie-eenheid. Of denk aan de drieslag 'ellende, verlossing, dankbaarheid'. De indeling van de catechismus is een hulplijntje om het evangelie op het leven van begenadigde zondaars toe te passen. Zo'n hulplijntje hebben we ook aangereikt gekregen in het woord 'scheppingsorde'. Daarmee verwijzen we naar wat we uit de Schriften begrepen hebben over de verhouding tussen man en vrouw zoals die in de schepping

De apostel Paulus

door God is neergelegd. Soms wordt daarmee ook gezegd: zo lezen we het niet alleen in de Bijbel, maar zo lezen we het ook aan de natuur af. Over die scheppingsorde zegt bijvoorbeeld de ethicus Seldenrijk: 'Er is dus sprake van een *ontologisch (schepsel-*

matig-)theologisch onderscheid tussen man en vrouw.' Hij noemt het ook een fundamenteel bijbels gegeven, in oorspronkelijke zin verwoord in Genesis 2:20-24. 'Daar de man eerst is geschapen en de vrouw is geformeerd om de man, is er een soort model gegeven

voor de positie die beiden innemen: de vrouw is onderworpen aan het gezag van de man.² De auteur komt in heel zijn boek op voor deze 'door God in de schepping gelegde orde'.

'De scheppingsorde'

Het is een taak van de theologie om zulke begrippen en hulplijnen kritisch te bevragen. Is wat daarin is vastgelegd, helemaal juist? Heeft ons voorgelicht er misschien dingen in gelegd die uit de cultuur van toen kwamen (en niet werkelijk in Schriftuur of natuur te vinden zijn)? Rond het begrip 'scheppingsorde' stel ik vast:

- Het is wel een theologisch begrip, maar niet in een van de belijdenisgeschriften geijkt of gedefinieerd. Als theologisch begrip is het waarschijnlijk niet ouder dan de negentiende eeuw.
- Geen van de formulieren voor de bevestiging van ambtsdragers biedt een verantwoording waarom ambtsdragers mannen (moeten) zijn, en evenmin een eigentijdse uitleg waarom vrouwen niet (kunnen of mogen).
- In de praktijk doet het huwelijksformulier dit: het beschrijven van de verhouding tussen man en vrouw vanuit de schepping. En dat vloeit over in ons denken over die verhouding in de kerk en speciaal in de ambten. Het huwelijk wordt terecht getekend als instelling van God en in Genesis 1 - 2 gefundeerd. Maar zonder daar de term 'scheppingsorde' te gebruiken.
- Artikel 30 van de Nederlandse Geloofsbelijdenis gaat uit van mannelijke ambtsdragers en wijst op 'de regel die de apostel Paulus daarvoor geeft in de brief aan Timoteüs' (hfdst. 3) met het oog op de verkiezing. In het ruimere tekstverband van deze brief lezen we Paulus' aanspraak aan vrouwen (1 Tim. 2). De belijdenis gaat er echter eenvoudig van uit dat 'man van één vrouw' het mannelijk geslacht van de ambtsdrager aanwijst.

Het lijkt me een eerlijke conclusie dat het criterium dat ambtsdragers (ouderling, predikant) van het mannelijk

geslacht moeten zijn, nooit in confessie, liturgisch formulier of kerkorde is verantwoord of bijvoorbeeld met een beroep op 'de scheppingsorde' is gefundeerd.

De verhouding tussen Schrift en belijdenis is in de Gereformeerde Kerken in drie bewegingen neergelegd. In de eerste plaats door ondertekening van de belijdenissen, in de tweede plaats door het recht van gravamen, en in de derde plaats door de vrijheid van de profetie. We aanvaarden dat de belijdenissen Gods Woord naspreken. Omdat de Schriften hoger gezag hebben, bestaat de mogelijkheid dat iemand (door een gravamen aan de kerken voor te leggen) aantoonde dat de belijdenissen op een bepaald punt geen recht doen aan de Schriften. Waar geen confessionele verwoording opgesteld en aanvaard is, blijft de vrijheid bestaan om de Schriften uit te leggen en in de concrete tijd te duiden. De Generale Synode van Ede 2014 sprak inzake de vraag die ons bezighoudt, in feite uit dat er vrijheid van de profetie is.

Genesis 1 - 2: twee-eenheid

Het eerste wat Genesis over de schepping van de mens vertelt, is dat God hem als zijn evenbeeld schiep. In één adem werkt de schrijver dit uit als 'man en vrouw schiep Hij hen'. Het enkelvoud 'mens' drukt de Schepper uit in het tweevoudige 'mannelijk en vrouwelijk' (1:27). Zo ook is de mens evenbeeld van God. Er is in Genesis 1 geen enkele reden om te denken dat de man primair het evenbeeld van God is. Genesis 2 vertelt de schepping van de vrouw vanuit het perspectief van de plaats van de mens in de hof. De mens heet nog niet 'Adam' (als persoonsnaam), maar 'de mens'. God plaatst dit schepsel in de hof en geeft hem opdracht die te bewerken en erover te waken. In die positie ontdekt hij dat hij in vergelijking met de dieren alléén is. Maar voordat het zover is, spreekt de Schepper al uit: 'Het is niet goed dat de mens alleen is, ik zal een helper voor hem maken die bij hem past' (2:18). Hier komt het erop aan hoe we vertalen: niet 'hulpje', maar 'helper', zoals de

Heer 'onze helper' heten kan. Zij is een helper 'tegenover hem'. Met het oog op de opdracht de hof te bewerken en bewaren. Daarbij voorzegt God dat man en manin tot één vlees worden. Zo blijven zij toch de ene mens.

Duidelijk is dat door de eigenheid en eenheid van man en vrouw in Genesis 2 het huwelijk als unieke vorm van samenleven en leven geven wordt neergezet. Zo onthult de Schepper hoe Hij de mensheid voor zich ziet: het sociale leven dat uit deze eerste mens en de eerste vrouw zal voortkomen. We merken op:

- Genesis 1 noemt mannelijk en vrouwelijk als beeld van God. De eenheid is tweevoudig. Niet op te delen.
- Genesis 2 tekent de mens als hulpbehoevend en aanvullingvindend in de vrouw die uit hem genomen is. Wat het betekent dat 'de mens' de eerste is, maakt Genesis niet expliciet. De eenheid vinden deze twee in het huwelijksleven.

1 Korintiërs 11: hoofd en heerlijkheid

Hoe leest de apostel Genesis 1 - 2? Paulus noemt de man 'Gods beeld en luister' en de vrouw 'de luister van de

lanceert met de vrouw als de heerlijkheid op zijn hoofd, zo relativeert hij ook het feit dat de vrouw uit de man is, met erop te wijzen dat sindsdien elke man uit moeder-de-vrouw voortkomt. Paulus' duiding van de schepping van

Genesis 3: gebroken eenheid

De geschiedenis van de val onthult wat er gebeurt als de slang de twee-eenheid binnendringt. Zij is het die luistert en haar man vraagt de verboden vrucht te delen. Dat is zo erg dat Paulus er nog na Jezus' overwinning op de slang aan herinnert. Ons valt ook op dat de Schepper eerst de man ter verantwoording roept. We trachten dat te duiden door hem 'eerstverantwoordelijke' in het huwelijk te noemen. Hij schuift de schuld naar haar, en zij naar de slang. En God spreekt over alle drie een vloek uit: eerst over de man, dan over de vrouw, ten slotte een oorlogsverklaring aan de slang.

Sta er even bij stil dat de vloek over de mens geen gebod is. Zo lezen we het eeuwenlang wel in het klassieke huwelijksformulier. De bruid werd zo aangesproken: 'Na de zondeval heeft God tot Eva en in haar persoon tot heel het vrouwelijk geslacht gesproken: Tot uw man zal uw begeerte zijn, en hij zal over u heerschappij hebben [Gen. 3:16]. Tegen deze beschikking van God zult u zich niet verzetten, maar veeleer het gebod van God en het voorbeeld van de heilige vrouwen navolgen...' De Gereformeerde Kerken hebben die zin in 1975 geschrapt. Dit is een sterk voorbeeld van een exegese die lange tijd canoniek was. Totdat tot ons doordrong dat onze brillenglazen voor bijbellezen moesten worden bijgeslepen.

man' (1 Kor. 11:7). Hij tekent een verticale orde, zoals de maatschappij van het Romeinse rijk was gedacht. Zo ook schetst hij een gelaagdheid in de christelijke gemeenschap. Tegelijk balanceert Paulus de verhoudingen. De vrouw is de heerlijkheid van de man – met herinnering aan Psalm 8: met eer en heerlijkheid hebt U hem (*enosj, ben-adam*) gekroond.³ Daarom hoeft de man geen (andere) hoofdbedekking te dragen. Hij draagt de vrouw als krans om zijn hoofd. Zo kunnen man en vrouw toch ook voor God en onder het hoofd Christus staan, wanneer zij samenwerken in de ambten? En zoals Paulus het hoofd-zijn van de man ba-

de vrouw uit de man rijmde voor de eerste lezers met de gezagsrelatie. Toch maakt de apostel dat niet expliciet. Hij laat eenvoudig zien hoe man en vrouw in hun eigenheid voor Gods aangezicht staan. In bidden en profeteren. Hij wilde die eigenheid toen uitgedrukt zien in de hoofdbedekking. Sommige christinnen dragen daarom in de kerk

Hij draagt de vrouw als krans om zijn hoofd

een hoed. In de vrijgemaakte traditie vragen we dat niet. We zeggen eenvoudig: cultuurverschil tussen toen en nu. Hebben wij reden om wel of niet toelaten tot de ambten tot uitdrukking van de eigenheid van man en vrouw te maken? In 1 Korintiërs 11 geeft de Schrift daar geen aanwijzing voor.

En Eva? Het is juist in dit verband dat de mens zijn vrouw 'Eva' gaat noemen (in plaats van Mannin). Ter verklaring: 'zij is de moeder van alle levenden geworden.' Of, zoals Paulus het zeggen zal: 'Want zoals de vrouw uit de man is voortgekomen, zo bestaat de man door de vrouw.'

1 Timoteüs 2...

In 1 Timoteüs 2 geeft Paulus een belangrijke leeswijze van Genesis 2 - 3. De vraag is echter of deze lezing, die in een sterk appel op de vrouwen uitmondt, de uitleg van het begin van de Bijbel inzake man en vrouw afdekt. Is het voortaan een apostolische regel voor de lezing van het scheppingsverhaal? Het

is duidelijk dat de apostel nadruk legt op het feit dat:

- Adam eerst geschapen werd (zoals Gen. 2 vertelt);
- 'de vrouw' (Eva) als eerste tot zonde verleid werd en in zonde viel (zoals verhaald in Gen. 3:1-7); en
- dat moeder Eva (als aangeduid in Gen. 3:20 en bedoeld in de moederbelofte, 3:15) in haar dochters gered wordt in de weg van het voortbrengen van kinderen.

Let op: Paulus' vertelling krijgt al een spits als hij de mens van Genesis 1 - 3 al wel 'Adam' noemt (terwijl de Schrift hem pas in 5:1 zo noemt). De apostel noemt haar naar de letterlijke tekst van Genesis 'de vrouw' (ook al krijgt zij de naam Eva al in 3:20).

Welke elementen uit Genesis 1 - 3 benoemt Paulus niet?

- dat in Genesis 1 eerst geschreven staat dat God de mens als mannelijk en vrouwelijk schiep *naar zijn beeld* (1:27; vgl. Mat. 19:4);
- dat God Adam als eerste ter verantwoording riep na de val (Gen. 3:8v; vgl. Rom. 5:12v);
- dat de vrouw en de man hun eigen vloek te dragen krijgen (Gen. 3:8-19).

Paulus heeft een situatie voor ogen waarin vrouwen zo optreden dat zij aan moeder Eva's val herinnerd moeten worden én dat hun redding geen gelopen race is. *Maar Paulus geeft hier niet een leesregel, de zogenaamde scheppingsorde*, die in alle gevallen – of speciaal in ambtelijke dienst – een voorrang voor mannen betekent. De omstandigheden in Efeze brachten hem ertoe de vrouwen zo aan te spreken, waarbij hij:

- in vers 13 de volgorde van de schepping van Adam en Eva accentueert;
- in vers 14 inzoomt op het feit dat Eva vooropging in het luisteren naar de slang (vgl. 2 Kor. 11:3);
- in vers 15 de christinnen insluit in de belofte van Eva's moederschap.

Deze geïnspireerde toepassing van Genesis 2 - 3 op de gemeente in Efeze verhindert niet dat we ernaast een lezing leggen van Genesis 1 - 2 waarin alle nadruk erop valt:

- dat man en vrouw sámen naar Gods beeld geschapen zijn (en niet de vrouw alleen via de man, zoals sommigen zeggen);
- dat God man en vrouw aan elkáar geeft om elkaar aan te vullen en een eenheid te vormen.

turen God in de schepping legde en dat we die ordeningen in de natuur terugvinden. Zo'n ordening zou ook de verhouding tussen man en vrouw, het sterke en zwakke geslacht zijn. De idee van een scheppingsordinantie is uitgewerkt in de theologische gedachte van

M/V AMBT

De geschiedenis van de herzieningen van het huwelijksformulier sinds 1975 laat zien hoe de ethiek van de verhouding van man en vrouw in het huwelijk zich ontwikkeld heeft. Het nieuwste formulier kiest veel meer de lijn van gelijkwaardigheid en wederkerigheid. Dit inzicht mag ons helpen beseffen dat ook onze visie op de ambten misschien meer door onze kerkcultuur gestempeld is dan door bijbels voorschrift. Ook *binnen samenwerking in de ambtelijke dienst blijft de oproep staan* dat:

- mannen geen ruziezoekers zijn maar vooropgaan in gezamenlijk gebed; en
- vrouwen niet de les lezen maar door goede werken opvallen.

Adam ambtsdrager?

In de gereformeerde theologische traditie is de term scheppingsord(inanti)e in gebruik gekomen. Ik weet niet wanneer, maar vermoed sinds A. Kuyper, *Algemene genade*. Daarmee is bedoeld dat de Schrift openbaart welke struc-

Adam als ambtsdrager (K. Schilder). Hij ontving in het paradijs immers de cultuuroopdracht? Als hoofd van de mensheid geeft hij die opdracht aan ons door. In publicaties wordt erop gewezen dat Christus de tweede Adam is en dat dit iets over de plaats van mannen vandaag zegt. Maar Paulus vergelijkt Adam en Christus niet als leden van het mannelijk geslacht. Christus heet ook nergens 'de tweede Adam'.

- In Romeinen 5 heet Adam 'de ene mens' door wie zonde en dood in de wereld gekomen zijn. In vergelijking met hem is Christus 'de ene mens' van vrij spraak en leven.
- In 1 Korintiërs 15 vergelijkt Paulus 'de eerste mens Adam' als levend wezen (Gen. 2:7) met 'de laatste Adam' die leven door de Geest geeft (vs. 45).

Een theologische vergelijking tussen de eerste Adam en Christus à la Adam is fascinerend, maar minder vruchtbaar om iets zinnigs over de verhouding tussen man en vrouw te zeggen.

Efeziërs 5: hoofd en bruid

Intussen hebben concepten als 'scheppingsorde' en 'Adam als ambtsdrager' zich in ons denken genesteld. Het bijbelse beeld van de man als hoofd van de vrouw is daarmee verbonden geraakt. Toch is het opvallend dat de apostel Paulus op twee plaatsen over de man als hoofd schrijft. Beide keren gaat het (vooral) over het huwelijk. Over 1 Korintiërs 11 schreef ik boven. In Efeziërs 5 is dat helemaal duidelijk. De Geest vergelijkt de verhouding tussen man en vrouw met de liefde van Christus voor zijn gemeente. Daarbij is verschil in ambtelijke positie niet aan de orde. Mannen en vrouwen vormen samen de bruid van Christus. Als de verhouding tussen beiden in het huwelijk zo kan zijn als de apostel schrijft, dan kan dat ook in samenwerking in de gemeente.

Het treft mij dat Paulus de man niet speciaal hoofd van de vrouw noemt in het verband van de zogenaamde zwijgtaksten. In 1 Korintiërs 14 zou je nog kunnen zeggen: Paulus heeft wat hij schreef in hoofdstuk 11, in gedachten. De reden van de onderschikking van vrouwen is echter 'zoals ook in de wet staat' (14:34), maar waar in de Thora? Ook in 1 Timoteüs 2 beroept Paulus zich niet op het hoofd-zijn van de man. Dat is dus niet beslissend voor de taken in de gemeente, maar wel voor de manier waarop man en vrouw met elkaar omgaan in de gemeente.

Alleen impliciet aanwezig

Maar is dan in elk geval uit 1 Timoteüs 3 niet duidelijk dat ambtsdragers mannen zijn? Als de apostel vrouwen in dienst van het evangelie wilde profilen, doet hij dat hier niet. Hier zijn zij, zoals vaker, alleen impliciet aanwezig (zoals in 3:11). Maar het is te sterk om

te zeggen: Paulus schrijft toch: 'Een opziener moet (...) mán (van één vrouw) zijn.' De apostel gaat ervan uit dat oudsten mannen

zijn. Hij schrijft voor dat zij trouw zijn aan hun ene vrouw (Gen. 2:24). Het huwelijk is immers één. Zo kan ook een oudere vrouw als 'ware weduwe' erkend worden als zij tenminste vrouw-van-één-man is (5:9). Zij heet geen 'oudste', maar heeft een status in de gemeente waarin zij aan hetzelfde vereiste moet voldoen. Eén keer trouwen is in de tijd van het Nieuwe Testament en in de vroegchristelijke kerk een belangrijk punt van levenswijding. Niet de ambtelijke positie maar het huwelijk is afspiegeling van Christus' verhouding tot zijn gemeente.

Conclusie

De lenzen van onze manier van bijbel-lezen zijn mede door ons voorgeslacht geslepen. In die leesbril zit een leesgedeelte dat 'scheppingsorde' heet. Het andere heet 'hoofd en huwelijk'. Beide gaven ons een beeld bij het bijbellezen dat wij geduid hebben als: vrouwen mogen geen ambtsdrager zijn (in elk geval niet regerend of lerend). Bij nader inzien blijkt onze uitleg van de

Bijbel bepaald door de wereld waarin mannen over vrouwen heersten. Het huwelijksformulier vulde in wat bij de bevestiging van predikant, ouderling en diaken niet uitgelegd werd, namelijk waarom ambtsdragers man moeten zijn.

Vandaar de oproep waarmee ik mijn toespraak voor de buitenlandse zusterkerken afsloot: 'U hebt een verplichting tegenover ons, uw zusters in Nederland, om meer te doen dan gevestigde patronen van exegese te herhalen. U hebt de plicht te onderscheiden tussen de Schriften en onze (hoe klassiek ook) theologische modellen. U hebt de plicht om alternatieven aan te wijzen, die delen in onze zoektocht om gereformeerde kerken te zijn in de wereld en overal waar de Here ons nú plaatst en roept om Hem te dienen als onze ene Heer in onverdeelde toewijding van zijn ene bruid.'

Noten:

- 1 Bewerking van de lezing 'Men and Women Officially Complementing Each Other', gehouden op de buitenlandstag van de Generale Synode van de Gereformeerde Kerken in Nederland, bijeen te Meppel/Elspeet, 5 april 2017.
- 2 R. Seldenrijk, *Man en vrouw in de traditie der eeuwen. Ethische overwegingen bij aspecten van levensstijl*, Heerenveen, Groen, 1999, p. 153v.
- 3 Zo dr. Dean Anderson in de commentaar *1 Korintiërs* (CNT, Kampen, Kok, 2012²).

Mannen en vrouwen vullen elkaar aan: een reactie

In de hiervoor gepubliceerde lezing die prof. Erik de Boer gehouden heeft tijdens de buitenlandstag van de synode, wordt ruimte voor de vrouw in het ambt bepleit. Waar we als *Nader Bekeken* vooral in geïnteresseerd zijn, is met welke argumenten dit precies gebeurt. We denken namelijk dat de discussie vooral gediend is wanneer we hierop focussen.

Dat betekent dat ik voorbijga aan datgene wat onze hartelijke instemming kan hebben. Bijvoorbeeld dat man én vrouw sámen naar Gods beeld geschapen zijn en dat ze aan elkaar gegeven zijn om elkaar aan te vullen en een eenheid te vormen. Zo zijn er meer dingen uit deze lezing te noemen. Dat is soms

ook wel verwarrend. Maar al te vaak merk ik dat mensen in verwarring worden gebracht omdat door voorstanders van de vrouw in het ambt ook behartigenswaardige dingen worden gezegd. Daarom is het des te belangrijker om datgene wat naar voren wordt ge-

stappen. Allereerst zoomt hij in op de term 'scheppingsorde'. Verschillende dingen worden daar door hem over gezegd. Voor nu gaat het even om de conclusie die door De Boer getrokken wordt: 'Het lijkt me een eerlijke conclusie dat het criterium dat ambtsdragers

aan het feit dat ambtsdragers van het mannelijk geslacht moeten zijn en we zijn niet gebonden aan het argument van de scheppingsorde. We mogen het ruimer zien, anders was het wel in de belijdenis verwoord.

Leeswijze

Zo kan De Boer dan de tweede stap zetten. Immers, als we niet gebonden zijn aan een beroep op de scheppingsorde (God heeft Adam eerst geschapen en daarna Eva), dan mogen we het ook anders bekijken. En dat is wat hij dan vervolgens doet. Naast de geïnspireerde toepassing van Genesis door Paulus zet hij zijn leeswijze van Genesis 1 - 3. En dan blijkt dat vele elementen uit Genesis 1 - 3 door Paulus in 1 Timoteüs 2 niet benoemd worden. Juist deze elementen wijzen, volgens De Boer, op een samenwerking van man en vrouw in de ambtelijke dienst. Deze bredere blik op de gegevens in Genesis 1 - 3 biedt dus mogelijkheid om de Schrift ruimer uit te leggen en in de concrete tijd anders te duiden. Oftewel,

bracht te toetsen aan de argumenten die gegeven worden. Precies dat wil ik nu doen bij de lezing van prof. De Boer.

In het begin van deze lezing wordt in het kort de tot nu toe gangbare opvatting over de vrouw in het ambt onder woorden gebracht. Met een verwijzing naar 1 Timoteüs 2 en 3 was het de vrouw niet toegestaan het ambt van oudste te bekleden. Ik citeer: 'Omdat Paulus zich op de schepping beroept, geldt dit verbod voor alle tijden en plaatsen.'¹ De interessante vraag is nu: welke argumenten worden in deze lezing genoemd die deze stellingname ontkrachten?

Scheppingsorde en belijdenis

Als ik het goed zie, verloopt de argumentatie van prof. De Boer in twee

(ouderling, predikant) van het mannelijk geslacht moeten zijn, nooit in confessie, liturgisch formulier of kerkorde is verantwoord of bijvoorbeeld met een beroep op "de scheppingsorde" is gefundeerd.¹ Hier worden twee dingen gezegd. In de eerste plaats wijst De Boer erop dat nergens in de belijdenis met zo veel woorden wordt onderbouwd dat een ambtsdrager van het mannelijk geslacht moet zijn. En in de tweede plaats dat nergens in de officiële kerkelijke papieren de 'scheppingsorde' wordt genoemd als fundering onder mannelijke ambtsdragers. Dit alles betekent dat er, volgens De Boer, sprake is van 'vrijheid van profetie'. Wat bedoelt hij daarmee? Vrijheid van profetie wil zeggen dat je de ruimte hebt om de Schrift anders uit te leggen en in onze concrete tijd te duiden.² Oftewel, in onze uitleg zijn we niet gebonden

om te pleiten voor de openstelling van alle ambten ook voor de vrouw.

Argumenten gewogen

Laat ik vooropstellen dat het hier een originele en spitsvondige manier van redeneren betreft, die ik nog niet eerder ben tegengekomen. Toch ben ik niet onder de indruk. Sterker nog, er zijn twee grondige bezwaren tegen deze argumentatie in te brengen.

Rol van de belijdenis

In de eerste plaats is ze gebaseerd op een discutabele opvatting van de belijdenisgeschriften. Ik bedoel de opvatting dat we de belijdenisgeschriften moeten zien als een 'samenvatting van wat er in de Bijbel staat'. Hoewel dit op een bepaald punt waar is, is deze opvatting toch voor misverstand vatbaar.

Het probleem met de gedachte van een 'samenvatting' is bijvoorbeeld dat je daarover van gedachten kunt verschillen, want wie zegt dat deze samenvatting de beste is? Maar ook op een andere manier zet deze gedachte je zomaar op het verkeerde been. Namelijk dat je aan datgene wat er in de samenvatting ontbreekt, je eigen invulling mag geven. Dat zie ik gebeuren bij De Boer. Hij gaat na of iets in de belijdenis en de officiële kerkelijke papieren is terug te vinden. Dat blijkt niet het geval, bijvoorbeeld op het punt van de schepingsorde. Vervolgens concludeert hij daaruit dat er op dit punt vrijheid van profetie is (vrijheid van uitleggen en duiden). Maar zoals gezegd, dit gaat uit van een verkeerde opvatting van de belijdenis.

Eerder heb ik daarom dan ook al eens aangegeven dat het beter is om de belijdenisgeschriften te zien als hermeneutische geschriften waarin verantwoording wordt afgelegd van ons gereformeerde 'voorverstaan'.³ En inderdaad, dat geeft de grenzen aan van hoe wij de Bijbel lezen, maar dan op een andere manier dan De Boer suggereert. De vrijheid van profetie heeft niet te maken met of iets wel of niet in de belijdenis genoemd wordt, maar of het in lijn is met wat de belijdenis ons aanreikt. Er staat bijvoorbeeld ook niet in de belijdenis verantwoord waarom wij over God spreken in de mannelijke vorm. De belijdenisgeschriften gaan er eenvoudig van uit. Betekent dit dan dat ik daarmee ruimte heb om de Schrift ruimer uit te leggen en anders te duiden? Dat is niet het geval. Waarom niet? Omdat het erop aankomt dat ik recht doe aan de Bijbel als Gods Woord zoals we dat in de belijdenis hebben omschreven. In zijn Woord maakt God zich aan ons duidelijk en volkomen bekend

(NGB, art. 2). Aan dit geopenbaarde Woord zijn we gebonden (NGB, art. 5) en in dit Woord heeft God uitvoerig beschreven op welke wijze wij Hem moeten dienen (NGB, art. 7). Toegepast op het onderwerp man en vrouw in het

ambt: het feit dat in de belijdenis nergens het criterium wordt verantwoord dat ambtsdragers van het mannelijk geslacht moeten zijn, betekent niet dat wij daarmee de ruimte hebben om te stellen dat ambtsdragers ook van het vrouwelijke geslacht mogen zijn. Of die ruimte er wel of niet is, wordt bepaald door wat God ons in zijn Woord heeft geopenbaard. De grenzen van de vrijheid van de profetie (vrijheid van uitleggen en duiden) worden bepaald door datgene wat God in de Bijbel tot ons zegt.

Niet voor niets wordt in NGB artikel 30 verwezen naar 'de regel die de apostel Paulus daarvoor geeft in de brief aan Timoteüs'. Expliciet wordt hiermee een grens aangegeven van de vrijheid van profetie op het punt van 'de regering van de kerk'.

Een grens over?

In de tweede plaats wordt door prof. De Boer datgene wat in 1 Timoteüs 2 geschreven staat, bestempeld als Paulus' 'leeswijze' of 'vertelling' van Genesis 2 - 3.⁴ Maar dit is een onjuiste, zo niet kwalijke voorstelling van zaken. Het is niet zo dat Paulus ons in 1 Timoteüs 2 slechts een belangrijke leeswijze van Genesis 2 - 3 zou geven.

Hij geeft een instructie die hij motiveert vanuit Genesis 2 - 3. Dat is wel even iets anders. Natuurlijk staat er veel meer in Genesis te lezen, maar dat ondergraaft nergens de motivering van Paulus: Adam is eerst geschapen

en daarna Eva; en niet Adam werd misleid door de slang, maar Eva. Het kwalijke van de typering 'leeswijze' is dat je daarmee suggereert dat we allemaal zo onze eigen leeswijze hebben om de Bijbel te lezen. En dat elke lezing zo zijn goed recht heeft. In ieder geval geeft de 'lezing' van de apostel Paulus niet de doorslag. Ik kan niet anders doen dan hier de vinger bij leggen en een ernstige waarschuwing laten horen.

Wanneer we namelijk ons deze redenering eigen maken, gaan we de grens over van het

'Lezing' Paulus geeft niet de doorslag

mogelijk corrigeren of aanvullen van wat Paulus zegt. Oftewel, dan begeven we ons op het pad van wat vroeger schrijfkritiek werd genoemd.

Verdere argumenten?

Datgene wat in de lezing verder ter sprake wordt gebracht, kan gezien worden als ondersteunende argumenten voor zijn hierboven weergegeven hoofdargumentatie in twee stappen. Bijvoorbeeld dat door De Boer gewezen wordt op het feit dat waarschijnlijk de omstandigheden in Efeze Paulus ertoe hebben gebracht om zijn voorschrift omtrent de vrouw te geven. Dat argument speelt ook een rol wanneer De

Boer zegt dat het te sterk is om te zeggen dat Paulus schrijft dat oudsten mannen móeten zijn, hij gaat er gewoon van uit. Oftewel, hij kon niet anders. Dat wil zeggen: de omstandigheden nopen hem ertoe. Maar is dit waar?

Natuurlijk zullen de omstandigheden een rol hebben gespeeld (trouwens, wie bepaalt welke omstandigheden dat precies waren?). Maar Paulus geeft expliciet aan dat niet zijn tijd of de omstandigheden in Efeze, maar de orde die door God zelf is ingesteld,

de motivering is onder zijn voorschriften.

Aan deze orde hield God zelf vast ná de zondeval door eerst Adam ter verantwoording te roepen. Wanneer De Boer hierover zegt: 'We trachten dat te

duiden door de man “eerstverantwoordelijke” in het huwelijk te noemen’, dan is dit wel heel suggestief. Met name door te spreken over een ‘trachten te duiden’. Immers, deze duiding vindt toch zijn grond in de feiten? God treedt aan als Rechter die de hoofdrolspelers ter verantwoording roept. En dan wordt Adam als eerste door God ondervraagd, pas daarna Eva, terwijl zij toch als eerste gezondigd had. Dit gegeven keert terug wanneer Paulus in Romeinen 5 aangeeft dat wij allemaal ‘in Adam’ gezondigd hebben en niet ‘in Eva’. Heeft dit niets te zeggen over de verhouding tussen man en vrouw, zoals De Boer stelt? Het lijkt me wel. Voor wat betreft het huwelijk werkt Paulus namelijk dit gegeven uit in Efeziërs 5: de man moet, als hoofd, eerste zijn in liefde. Als een priester is de man verplicht om als eerste zijn leven te offeren voor zijn vrouw, zoals Christus zijn leven geofferd heeft voor zijn bruid, de gemeente. Voor wat betreft het gemeentelven werkt Paulus deze priesterlijke lijn uit in 1 Timoteüs 2 en 3. De oudsten zijn verantwoordelijk voor de bediening van de verzoening. Ze moeten onderwijs geven en gezag voeren. Expliciet geeft Paulus in zijn brieven aan dat oudsten mannen moeten zijn. Als reden daarvoor wijst Paulus in 1 Timoteüs 2 twee keer naar Adam. Dus er is goede grond om te spreken over de man als ‘eerstverantwoordelijke’. Deze verantwoordelijkheid geldt in het huwelijk, maar ook in het ambt van oudste.

Beschaamd

Ten slotte, ik voel mij toch wel beschaamd bij het slot van de lezing.

Prof. De Boer eindigt namelijk met een in mijn ogen heel boute oproep. De buitenlandse kerken wordt gewezen op hun ‘verplichting om tegenover ons meer te doen dan gevestigde patronen van exegese te herhalen’.

Maar wie zijn wij dat wij de buitenlandse kerken een verplichting mogen opleggen? Maar De Boer gaat nog een stapje verder. Want de verplichting wordt ook nog nader omschreven, namelijk om ‘alternatieven aan te wijzen die delen in onze zoektocht om gereformeerde kerken te zijn in de wereld’. Wat gebeurt hier? De gangbare exegese wordt bij voorbaat weggezet, maar waarom?

Natuurlijk zijn we als kerken in binnen- en buitenland aan elkaar gegeven om samen te zoeken

Oude exegese overboord gooien

naar hoe wij gereformeerde kerken hebben te zijn in deze meer en meer seculiere wereld. Maar De Boer zegt eigenlijk dat de buitenlandse kerken pas mee mogen doen wanneer ze de oude exegese overboord gooien. Maar

waarom kan die zoektocht niet betekenen dat dit gebeurt aan de hand van die ‘gevestigde patronen van exegese’?

In ieder geval is het mooi dat in dit nummer ook de stem van een Canadese hoogleraar klinkt. Hij komt tot de conclusie dat het besluit van de synode om vrouwen tot het ambt van predikant toe te laten, in strijd is met wat de Bijbel leert. Prof. De Boer heeft geen steekhoudende argumenten tegen de ‘gevestigde patronen van exegese’ ingebracht. Daartoe ben je wel verplicht, lijkt me, als je ruimte voor de vrouw in het ambt bepleit.

Noten:

- Ik ga er even aan voorbij of dit helemaal correct verwoord is. In ieder geval moet voor de volledigheid worden gezegd dat de gangbare opvatting ook gefundeerd is op andere schriftgegevens. Ik verwijs hier verder naar mijn reactie op het artikel ‘Stil leven’ van Bas Luiten.
- De term ‘profetie’ is hier verwarrend. Door het op een lijn te stellen met ‘uitleggen’ en ‘duiden’ krijgt het een andere betekenis dan in de Bijbel bedoeld wordt.
- Zie: *Nader Bekeken* jrg. 21 (2014), p. 171.
- Verwarrend hierbij is dat De Boer ook spreekt van ‘Paulus’ geïnspireerde toepassing’. Even afgezien van de vraag of er in 1 Timoteüs 2 niet eerder sprake is van een principe in plaats van een toepassing, wordt naar mijn idee afbreuk gedaan aan ‘geïnspireerde toepassing’ wanneer dat op een lijn wordt geplaatst met ‘leeswijze’ of ‘vertelling’.

